

De wereld als muziek in wording

Cecilia, slotakkoord van de Erwin-trilogie

CECILIA

door Joyce & Co

Uitgever: De Arbeiderspers, 312 p., f 49,90

FRANS DE ROVER

Het is volbracht — met die woorden opent de 'Entrata' van de roman *Cecilia* waarmee het 'schrijverscollectief' Joyce & Co in de persoon van Geerten Maria Meijnsing de Erwin-trilogie afsluit. Met het verschijnen van dit boek is het Grote Werk, dat nu ruim duizend pagina's omvat, voltooid. Aan zijn recensie van het eerste deel van de trilogie, *Erwin: 5 oktober 1972* (1974; gepubliceerd in 1975), gaf Gerrit Komrij als ondertitel mee: 'een romantisch-decadente gooi naar het allerhoogste'. De 'Praemissa' van *Erwin* leek toen (we schreven 1975: her ironisch-realisme vierde hoogtij) van een ongekende hybride: 'Hierbij hebben wij het genoegens het eerste deel te presenteren, een romantisch-decadente propositie over de verveling, de melancholie en de traditie van het schrijverschap.' Schrijvers beloven soms zo veel, *plans & projects* genoeg, een gooi naar het allerhoogste inclusie. Joyce & Co, of zal ik maar gewoon zeggen: Geerten Meijnsing, heeft het waargemaakt — zijn belofte van ruim tien jaar geleden heeft hij ingelost, werkend en schrijvend aan één project vanuit één adagium: 'schoonheid is het eeuwige onderwerp van alle kunst'.

Wat is schoonheid — in een dialoog (in: *Erwin*) met Keith, een van de vaste vrienden van het 'collectief', formuleert Erwin in directe navolging van Edgar Allan Poe: 'Schoonheid is geen kwaliteit, maar een effect, waaraan directe artistieke structuren ten grondslag liggen.' Als het werk van Joyce & Co door 'iets' gekenmerkt moet worden, dan is het wel door 'artistieke structuren'. Voor de opbouw van *Erwin* leverde de datum van diens zelfmoord, 5-10-1972, de structuur: 5 delen, 10 hoofdstukken, 72 alinea's in de 24 units (het verhaal speelt zich af in vierentwintig uur en is opgedragen aan de ideale vrouw Martha die op Erwins sterfdag vierentwintig jaar wordt). Het tweede deel van de trilogie, *Michael van Mander* (1979), over vriendschap en schilderkunst, was opgezet langs de lijnen van de vijfhoek volgens de gulden-snedeverhouding.

Zeven jaar later is *Cecilia*, patrones van

(Ingezonden mededeling)

De wolf komt eraan!

Tony Ross

Willem en de wolf

f 19,50

Querido/Prentenboek

de kerkelijke muziek en de muziek in het algemeen, 'gecomponeed', wederom volgens een numeriek systeem. Aan het slot van zijn verhaal — misschien is hier, met het oog op de vele verwijzingen naar en citaten uit de klassieke literatuur, de uitdrukking 'aan het eind van zijn Latijn' toepasselijker — geeft Meijnsing een toelichting op de getallensymboliek die thematisch en technisch dit boek bepaalt. Zijn stelling is dat ook het muzikale scheppingsproces zich laat analyseren, berekenen en ordenen. *En wat aldus te formuleren is getracht, is louter waaruit zij bestaat: de schepping van de wereld-als-muziek in wording, gelijktijdig met die schepping als gegevenheid.* En dat is dan, technisch en thematisch, een metafoor voor dit boek, dat 'verhaalt' van een oude musicus, werkend aan zijn laatste compositie.

Geerten Meijnsing

Het boek 'toont' in zeven *Canti* een schepping in wording: *in zeven intervallen, die staan voor zeven Griekse harmonieën en samenvallen met de zeven kerktoneerden, de stand van zeven traditionele planeten, in zeven toonstappen en zeven jaren die door zeven archaï worden aangegeven, is de verdeling van verhoudingen ontwikkeld waarvan de definitie van de hele toon het zwaartepunt is. In ieder geval betekent de zeven, behalve de toonladder in zeven stappen, ook de trapgewijze overgang in een andere wereld, als bij het septiemakkoord, en ten slotte is de septiem de gemoedsuitdrukking voor modulatie in het algemeen, dat wil zeggen, het verplaatst worden in een andere, nieuwssoortige en betere wereld.* Bij de uitleg van zo'n structurele 'zevenklapper' móet wel naar Harry Mulisch verwezen worden, en dat gebeurt dan ook door een van de deelnemers aan de tafelgesprekken over muziek, maar hij wordt streng terecht gewezen: 'Dit is een serieus-gesprek.'

Het is nog niet alles; Meijnsing is werkelijk serieus — de zeven *canti* worden gecombineerd met vijf 'delen' van het (dit) boek: *De schepping als resultaat wordt door de twaalf stappen van de kwintencirkel uitgebeeld: de slang bijt in zijn eigen staart, de twaalf toonaarden en twaalf chromatische stappen op de ladder zijn met de twaalf maanden van het jaar gelijkgezet, die, steeds verspringend met de kwintencirkel, een tijdsverloop opleveren van zeven jaar (...)* Vijf delen duiden, naast hun algemeen retorische belang, de

vijf octaven aan die in de reeks zijn inbegrepen. Vijf lijnen heeft ook elke balk van het muziekblad. Ziedaar *Cecilia*, ziedaar de Muze.

Zo veel nadruk op de mathematische structuur — het apollinische — lijkt op gespannen voet te (moeten) staan met 'het artistieke', het romantisch bevolgene — het dionysische. Ook enigszins tot mijn eigen verbazing moet ik echter constateren dat ik met de Erwin-trilogie als geheel geen moment die tegenstelling ervaren heb. Ik durf daar ook wel een verklaring voor te geven: ik denk dat Meijnsing binnen de traditie van zijn manier van schrijven (waarbij de kunst beschouwd wordt als een overwinning op de natuur) het 'sublieme' benadert. Naar aanleiding van zijn uiteenzetting over de numerieke structuur van *Michael van Mander* vroeg een interviewer hem ooit sceptisch: 'En daar moeten ook nog eens mensen in rond gaan lopen?' Het lijkt bij de demonstratie van zoveel technisch vernuft ongeloofwaardig, maar het is waar: in Meijnsings boeken lopen inderdaad mensen rond, en wat zij doen en denken wordt op een meeslepende wijze beschreven.

Der dagen zat

Voor wie in Meijnsings overige werk, niet alleen de voorafgaande delen van de trilogie, thuis is, komen personages en decorum van *Cecilia* min of meer bekend voor. Het landschap is dat van Italië: *Et in Toscana ego*: plaats van handeling is een verwaarloosde *casa colonica*, 'op een eenzaam verwilderde wijnheuvel in het voetgebergte van de Apuaanse Alpen niet ver van Lucca'; hoofdpersoon — en die is nieuw — is de vijfenzeventigjarige Senex, balling-kluizenaar-componist, met herinneringen aan 'eerste liefde en aan tijdeloze namiddagen van mijn jeugd boven de tuinen van Bloemendaal', maar nu verwaarloosd als zijn huis, en in de meest letterlijke zin 'der dagen zat'.

Meijnsing verbeeldt hier door middel van een verhaaltechnische splitsing de klassieke topos van de *puer senex*: de oude jongeling, of — in zijn decadente verschijningsvorm — de overrijpe jongen, vol 'kennis' en 'ennui'. Het alter ego van de aloude Erwin kortom. Meijnsing confronteert de senex met de puer: de laatste in de gedaante van de jonge violist Erik-Jan Frosch uit Holland die 'op doorreis' in de vervallen *casa* zal logeren.

De senex en de puer kunnen met behulp van de muziek het onmogelijke mogelijk maken: 'het verplaatst worden in een andere, nieuwssoortige en betere wereld'. In die wereld kan Erwin uit de dood herrijzen en zijn hymne aan zijn 'ideale' Mar-

tha hervatten: *Ik wacht, ik waag, ik denk, ik brand, ik klaag. Volharden in de dichtkunst zou mijn dood geweest zijn. Het zij genoeg dat de Muze, op wie ik al jouw wreedheid overdraag, mij alreeds een keer heeft gevloerd. In verzen ben ik al gestorven en in de dood heb ik de dichtkunst achtergelaten. Waarom nog zelf in dat schaduwrijk te toeven? (...) Erwin de held heeft zich in jubelende kracht onttrokken aan de dood. Heia, mijn bloed! Koortsig en vol doorstroomt het mijn dichtgegroeide aders en is er zelf de oorzaak van dat mijn wonden zich voor eeuwig sluiten.*

Cecilia is in alle (lezers)opzichten een 'rijk' boek: het laat zich niet samenvatten, dat wil zeggen: reduceren, tot één verhaal(tje) of één thema. Het is in ieder geval het indrukwekkend slotakkoord van een hybride trilogie, 'een gooi naar het allerhoogste'. Hoezeer dit boek verbonden is met de andere en dus, over een periode van ruim tien jaar, deel uitmaakt van een consistente en alleen daarom al 'serieuze' te nemen visie op het kunstenaarschap, moge blijken uit het motto. Zonder bronvermelding citeert Meijnsing dichtregels: *Ein ander Werlt die meine ich, / diu samet in eine Herzen treit / ir sueze sur, ir liebez leit, / ir liebez leben, ir leiden tot, / ir lieben tot, ir leidez leben*. De dubbele punt is betekenisvol: evenals in de vorige delen bevatten ook de hoofdletters van 'units' in *Cecilia* een acrostichon: *dem Lebene sei mein Leben ergeben, der Werlt wil ich gewerldet wesen, mit ir verderben oder genesen*. En dat alles verwijst weer naar een passage in *Erwin* waar een opsomming gegeven wordt van ambachtelijke dichters die 'zijn' voorkeur verdienen en de dertiende-eeuwse middelhoogduitse dichter Gottfried von Strassburg aangehaald wordt uit zijn *Tristan*-versie (circa 1210): *een andere wereld schiep hij in zijn gedachten waar het bittere zoet was, de pijn geliefd, de liefde pijn, het leven dierbaar, de dood droevig, de geliefde dood, het droevige leven; hieraan gaf hij zijn leven, van die wereld wilde hij deel uitmaken om met haar ten onder te gaan of zalig te worden*.

In die regels vol paradoxen ligt thematisch de literaturopvatting van Joyce & Co besloten; en wat de techniek betreft denk ik dat Edgar Allan Poe gelijk had: schoonheid — en dat is 'exact' wat ik er voor bij het lezen van deze roman — is geen kwaliteit, maar het effect van artistieke structuren.

'Het is volbracht' — dat is geen verzuchting, dat is een uiting van triomf. *Cecilia* is een ode aan de muziek, maar bovenal: een lofzang op de literatuur. ■

(Ingezonden mededeling)

Marga Minco DE GLAZEN BRUG

Het boekenweekgeschenk van 1986, nu in gebonden editie.

'Marga Minco heeft in de eerste plaats opnieuw een goed, persoonlijk verhaal geschreven over en voorbij het welhaast ontilbare onderwerp dat bij uitstek het hare is. Misschien (...) heeft ze zichzelf deze keer zelfs overtroffen.'

Aad Nuis in de Volkskrant

Gebonden f 20,90

verkrijgbaar in de boekhandel

UITGEVERIJ BERT BAKKER